نقش بسیج در دفاع همه جانبه

سید محمد موسوی کربلایی

چکیده :

آرایش نظامی و شیوه سازماندهی نیروهای مسلح هر کشور و مشارکت مردم در امر دفاع و امنیت ملی هر کشوری تابع معیارها و پارامترهای مختلفی می‌باشد که تهدیدها، آرمان‌ها، منابع انسانی، منابع مالی و طبیعی، میزان مردمی بودن حکومت، ایدئولوژی و... را می‌توان نام برد.

نظام جمهوری اسلامی که پس از پیروزی انقلاب اسلامی به رهبری حضرت امام خمینی (ره) تشکیل گردید با توجه به آرمان‌های آن، و مردمی بودن نظام و تهدیدات بالقوه و بالفعل که مترصد نظام بود، نیازمند مشارکت سازمان یافته مردم بود که حضرت امام (ره) در ۵ آذر سال ۱۳۵۸ با تأسی از تفکر اسلامی و آموزه‌های قرآنی فرمان تشکیل ارتش ۲۰ میلیونی را دادند و از تمام جوانان و سایر اقشار خواستند که به عضویت بسیج درآیند که پس از فرمان امام و ورود سپاه به صحنه آموزش و سازماندهی مردم در مساجد و استقبال جوانان، هسته‌های اولیه بسیج در سراسر کشور تشکیل گردید. با شروع غائله کردستان و دیگر استان‌ها، سپاه با همکاری نیروهای بسیج در مقابله با توطئه‌های استکبار جهانی گام برداشت و با تهاجم نظامی رژیم بعثی عراق به سرزمین اسلامی، بسیج در مقاومت مردمی شهرهای مرزی ایلام، خوزستان، کرمانشاه و به ویژه مقاومت ۴۵ روزه مردم و بسیجیان خرمشهر اوج گرفت و با طولانی شدن جنگ نقش حضور مردم در جنگ درخشش بیش‌تری به خود پیدا کرد و بسیج ضمن جنگ با دشمن و ایجاد تحول در جبهه‌های جنگ، رزمندگان شهادت طلب، سردارانی فداکار و شجاع تربیت کرد. و علی‌رغم تمام تلاش‌های دشمن برای شکست جمهوری اسلامی، با توکل به خدا و به کارگیری مردم در صحنه نبرد از صحنه‌ها و نقش‌های مختلف در جامعه حضور داشته که وجود هزاران

پایگاه مقاومت بسیج در سراسر کشور در شهر و روستا، مدارس، کارخانه‌ها، دانشگاه‌ها، حوزه‌های علمیه و عضویت حدود ۱۰ میلیون بسیجی از اقشار مختلف دانش‌آموزان، دانشجویان، طلاب، خواهران، روستاییان، عشایر، کارگران و... نمود و جلوه‌ای دیگر به خود گرفت.

و در دوره صحنه سازندگی اقتصادی و میدان داری در صحنه فرهنگی امور بسیج را پویاتر نموده است بدیهی است، ایجاد امنیت پایدار فقط با مشارکت مردمی از تمام اقشار، نژادها، زبان‌ها و مذاهب کشور عملی است که با آمادگی، آموزشی، سازماندهی و به کارگیری صحیح نیروهای بسیجی در یگان‌های رزم سپاه گردان‌های عاشورا، گروه‌های فرهنگی، و دسته‌های سازندگی و حضور پر توان و فعال بسیج در صحنه فرهنگی تحقق ارتش ۲۰ میلیونی را به دنبال خواهد داشت. نهادینه کردن امنیت با حضور مردم در بسیج و ایفای نقش‌های سازندگی، مقابله با جرایم و مفاسد، دفاع از کوی و برزن، مقابله با اغتشاش‌ها و بحران‌های داخلی، جمع آوری اطلاعات مردمی، مقابله با اشرار میسر خواهد بود.

مقدمه :

آرایش نظامی و شیوه سازماندهی نیروهای مسلح هر کشور تابع معیارهای مختلفی است که با تغییر در آن‌ها، ساختار نظامی آن کشور نیز تغییر می‌یابد. بعضی از این معیارها عبارتند از: نوع تهدیدها، آرمان‌ها، منابع نیروی انسانی، منابع مالی و طبیعی، استعداد صنعتی و موقعیت جغرافیایی و سیاسی (ژئوپولیتکی) آن کشور.

تهدیدها در نحوه سازماندهی نیروهای مسلح نقش مهمی دارند، بر حسب این که با چه سلاحی و یا با چه قدرتی روبرو باشیم و یا ماهیت دشمن و نفوذ داخلی وی چگونه باشد، نحوه سازماندهی نیروهای مسلح شیوه‌های مختلف می‌پذیرد.

از این رو ضروری است ساختار نظامی ما به شکلی باشد که از سویی دشمنان را ناکام گذارد و از سویی مسلمین را امیدوار و زمینه صدور و گسترش انقلاب اسلامی را فراهم سازد.

کشوری مثل سوئیس که خود را بی‌طرف اعلام کرده، تا حدودی از تهدیدها و تعرض‌های احتمالی آسوده خاطر است، و از این رو نیروی نظامی آماده آن در حداقل مقدار ممکن است، بنابراین برای مقابله با تهدیدهای احتمالی، علاوه بر ایمن سازی کشور در مقابل تعرض‌های هوایی و اتم (با ایجاد مجموعه‌های حفاظتی زیر زمینی و وسایل ایمنی و بیمارستان‌های مجهز و روش‌های مختلف پدافند غیر عامل) به گونه‌ای سازماندهی کرده است که در زمان خطر و ظرف مدت کوتاهی با بسیج مردم، نیروی نظامی قابل ملاحظه‌ای را برای مقابله آماده نماید. و چون احتیاج به نیروی مسلح قوی

و بالفعل از نظر نیروی انسانی ندارد، بنابراین خدمت نظام وظیفه را به نحوی تنظیم کرده است که مردم آن دو سال را ظرف ۲۰ سال می‌گذرانند.

اسرائیل به دلیل اهداف توسعه طلبانه و تهدید ملموس و دایمی مسلمانان از چند جناح، علاوه بر تقویت نیروی هوایی در حجم بسیار بالا و آماده سازی حجم عظیمی از نیروی زرهی و ایجاد یک ارتش آماده با بیش از ۲۵۰ هزار نفر، با سازماندهی نیروهای مردمی می‌توانند ظرف ۴۸ ساعت این تعداد راکه همگی آموزش‌های لازم را دیده‌اند با مکانیسم خاصی فراخوانده و به بیش از ۵۰۰ هزار نفر برساند. در مورد آرمان‌های یک نظام می‌توان گفت اگر حکومتی آرمان صلح جویانه داشته باشد و با هیچ کشوری مخالفتی «اعم از سیاسی یا نظامی» نداشته باشد، طبیعتاً باید طراحی نظامی وی صرفاً جنبه دفاعی داشته باشد که البته چنین کشوری کمتر مورد تهدید خارجی واقع می‌گردد مثل سوئیس. برعکس اگر کشوری آرمان‌های جهانی در سر بپروراند و انگیزه جهانی شدن یا گسترش و صدور حکومت (ایدئولوژی) خود را داشته باشد، وضعش از لحاظ آمادگی نظامی و نیروی انسانی مورد نیاز با نوع قبل فرق خواهد کرد.

همچنین اگر کشوری از لحاظ جمعیت و نیروی انسانی نسبت به متعرضین خود در درجه پایین‌تری قرار داشته باشد مانند اسرائیل نسبت به همسایگان، بایستی ساختار نظامی‌اش متکی به سلاح‌های پیش رفته و سریع و به کارگیری کل توان نیروی انسانی کشور باشد، در عوض کشوری که دارای منابع عظیم و سرشار نیروی انسانی است نظیر چین و هند، علاوه بر تقویت سلاح‌های پیشرفته برای مقابله می‌توانند تکیه عمده خود را بر سازماندهی نیروهای مسلح و یگان‌های پیاده بگذارد. و یا در کشورهایی که دولت و حاکمیت، توان بسیج فوری مردم را داشته باشند، از هزینه کردن مبالغ هنگفتی جهت ایجاد نیروی مسلح گسترده آماده، بی‌نیاز خواهند بود. منابع مالی و طبیعی نیز در تعیین ساختار نظامی یک کشور نقش عمده دارند.

کشورهایی که منابع مالی و طبیعی سرشار دارند، حتی اگر از لحاظ فنون نظامی هم

پیش رفتی نداشته باشند، می‌توانند این گونه تجهیزات را تهیه کنند، و از طرفی نیز هزینه نگهداری نیروهای مسلح آماده را تأمین نماید، بر عکس، کشورهایی که از این نعمت محرومند، در سازماندهی مردم و نیروهای مسلح آماده رزم، و فراهم کردن تجهیزات دچار مشکلات جدی هستند.

این امر در مورد استعداد صنعتی که می‌تواند پشتوانه جدی برای تدارک صنایع و تجهیزات پیش رفته نظامی باشد نیز در ساختار نظامی کشورها نقش جدی دارد.

آنچه مسلم است به سبب :

۱- واقعیت ژئوپولیتکی ایران در منطقه ۲- مخالفت جدی ابر قدرت‌ها با استقلال جمهوری اسلامی ایران ۳- تهدیدهای نظامی همسایگان و کشورهای مرتجع منطقه ۴- آرمان گسترش انقلاب اسلامی، جمهوری اسلامی ایران را در وضع حساس و ویژه‌ای قرار داده که می‌توان گفت تجاوز علیه این نظام، همچنان تداوم خواهد داشت به خصوص اگر که نظام دفاعی درکشور به وجود نیاید.

تا زمانی که ما در سیاست خارجی شیوه استقلال و عدم وابستگی به ابر قدرت‌ها و وارد نشدن در پیمان‌های نظامی موجود را دنبال کرده و دست از آرمان‌های خود بر نداشته‌ایم، این تجاوزه همیشه محتمل خواهد بود، از این رو ضروری است ساختار نظامی ما به شکلی باشد که از سویی دشمنان را ناکام گذارد و از سویی مسلمین را امیدوار و زمینه صدور و گسترش انقلاب اسلامی را فراهم سازد. در مورد منابع مالی و طبیعی جمهوری اسلامی، باید گفت این منابع آنچنان نیستند که بتوان به سرمایه گذاری‌های بالایی در امور نظامی خود پرداخت و حتی اگر در شرایط مساعد یک سوم بودجه ارزی کشور صرف امور نظامی می‌گردد، باز این رقم به اندازه‌ای نیست که بتوانیم مقدار کافی از تجهیزات پیش رفته نظامی را تهیه کرده و یا پیوسته نیروی نظامی مورد نیاز برای مقابله با تهدیدها را به صورت آماده نگه داریم، هر چند بسیاری بر این باورند که در جمهوری اسلامی، منابع طبیعی آن قدر سرشار و فراوانند که اگر

سازماندهی شده و مورد بهره‌برداری صحیح قرار گیرند می‌توان قدرت اقتصادی و ارزی خوبی را برای پشتوانه امور نظامی و تحقق آرمان‌های انقلاب به وجود آورد، بنابراین در این حالت نیز این امکان، حد محدودی از تجهیزات نظام و نیروی نظامی آماده را می‌تواند برای ما تأمین کند که قطعاً پاسخگوی تهدیدها نیست.

در مورد استعداد صنعتی هم در حدی نیستیم که بتوانیم در تسلیحات پیچیده نظامی و استراتژیک نسبت به همسایگان و دشمنان بالقوه خود برتری جوییم، از طرف دیگر بنیه مالی و اقتصادی و سیاست استقلال و عدم وابستگی جمهوری اسلامی به گونه‌ای است که اجازه وابستگی تسلیحاتی و ورود در پیمان‌های نظامی منطقه‌ای را نمی‌دهد، از این رو در یک جمع بندی و گذرا می‌توان گفت با توجه به منابع مالی و طبیعی و استعداد صنعتی کشور و عنایت به اصول و آرمان‌های جمهوری اسلامی و تهدیدهای انقلاب عبارت است از:

۱- کسب برتری در تسلیحات پیچیده نظامی و استراتژیک نسبت به همسایگان و دشمنان میسر نیست.

۲- سرمایه گذاری هنگفت برای نیروی نظامی گسترده و آماده که بتواند تحت شرایط پاسخ‌گوی تهدیدهای خارجی باشد، محدود است. به همین دلایل با تهدیدها و رسیدن به آرمان‌ها باید به شیوه‌های دیگری متوسل گردید.

منابع نیروی انسانی: اما در مورد منابع نیروی انسانی، ایران از منابع سرشار نیروی انسانی برخوردار است که به دلیل تفکرات شیعی و سابقه طولانی آن و برقراری حکومت جمهوری اسلامی که موجب علاقه شدیدی بین مردم و حکومت شده، و حاکمیت را از قدرت بسیج زیادی برخوردار کرده است که از این نعمت الهی می‌توان بهره جست و از حضور مردم در امور نظامی در سطح وسیعی استفاده کرد.

از طرفی دفاع از کشور به طور اساسی نمی‌تواند بر نیروی نظامی آماده متکی باشد، زیرا علاوه بر هزینه‌های سنگین و سرسام آور، نگه‌داری و آماده نگه داشتن این نیرو، و خسارت ناشی از جدا کردن نیروهای مولد جامعه از فعالیت‌های اقتصادی، نیروهای

آماده جوابگوی حد مشخصی از نیازمندی‌های دفاعی است، در زمان تعرض و تهدیدهای گسترده.

اول: این نیرو تکافوی مقاومت و دفع کامل تجاوز را نخواهد داشت.

دوم: طولانی شدن تجاوز و ادامه جنگ، این نیرو بدون پشتوانه و ترمیم باقی خواهد ماند.

بنابراین با توجه به موارد یاد شده، وظیفه دفاع منحصر به سازمان نظامی منظم نیست، بلکه درکنار آن و حتی هنگامی که نتواند هیچ نقشی در دفاع ایفاء کند (اشغال نظامی و مقابله با اغتشاش‌ها، کشیده شدن جنگ به شهرها و محله و...) مردم باید از قبل، آمادگی لازم را کسب کرده و بتواند تا رفع تعرض به صورت همه جانبه از خود دفاع کنند. از این رو آموزش و سازماندهی مردم در زمان صلح، برای پشتیبانی سازمان نظامی منظم و سازمان‌های مقاومت محلی و دفاع غیر نظامی باید در همه جای کشور صورت پذیرد، تا بتوانند در مواقع اضطراری نقش خویش را ایفاء کنند.

بنابراین باید آحاد مردم در زمان صلح همزمان برای مشارکت در سه مأموریت سه گانه «دفاع سرزمینی، مقاومت محلی و دفاع غیر نظامی» آموزش دیده و سازمان دهی شوند.

نتیجه این که صرف نظر از نحوه استفاده از خدمت مردم در زمان‌های صلح و جنگ و سازمان‌های منظم و مقاومت و... که خود موضوع بحث جداگانه‌ای است، کاری که باید در تمام حالات انجام داد یکی است و آن عبارتند از:

۱- حفظ آمادگی افراد برای شرکت در دفاع.

۲- حفظ توانایی کشور در سازماندهی، استفاده متناسب با نیاز دفاعی در شرایط مختلف.

۳- دادن آموزش‌های نظامی مورد نیاز به آحاد مردم و تداوم این آموزش‌ها.

۴- سازماندهی مردم آموزش دیده، ایجاد ارتباط برای حفظ انجام و اصلاح سازماندهی، فراخوانی در مواقع لزوم برای استفاده و مشخص کردن وظیفه هر فرد در

شرایط مختلف برای تمرین و اعمال مناسب سازماندهی در زمان لازم.

۵- داشتن اطلاعات مربوطه از همه مردم (قبل از شروع آموزش‌ها تا پایان دوره آمادگی) و پیش‌بینی لازم برای سهولت دست‌یابی به آن‌ها.

۶- فعالیت‌های لازم فرهنگی، عقیدتی، سیاسی، تبلیغی و... در جهت نگه‌داری و ارتقاء روحیه و انگیزه مردم برای شرکت در دفاع.

با توجه به مقدمه بالا و عنایت به این مطلب که:

نظام جمهوری اسلامی ایران که بر ۳ اصل «مکتب، رهبری و مردم» پایه گذاری و استوار گردیده، برای ادامه بقاء و حیات رو به تکامل و پیش رفت توأم با عزت خود بایستی این ۳ اصل را در تمام ابعاد و زوایای حکومت و زندگی مردم حاکم نموده به طوری که روز به روز بر قوت و عظمت آنان افزوده گردد.

در این رابطه نقش مردم و حضور آنان در همه صحنه‌ها تأثیر به سزایی در تقویت و تحکیم مکتب و قدرت رهبری داشته که نقش غیر قابل انکار می‌باشد.

برای تداوم و تقویت اصل حضور مردم در صحنه، بایستی زمینه و بستر مناسب آن را فراهم نمود تا مردم بتوانند در هر زمان و به اقتضای ضرورت پیش آمده به این وظیفه الهی و ملی خویش بر مکتب و هدایت رهبری عمل نمایند.

یکی از نهادهایی که بدین منظور به دست معمار بزرگ انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (ره) بنیان نهاده «ارتش ۲۰ میلیونی همان بسیج مستضعفین» است. که این بستر کاملاً مناسب و مطلوبی برای تجلی حضور مردم در همه صحنه‌های سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، نظامی و غیره می‌باشد که سابقه و تجارب چندین ساله آن از ابتدای تأسیس تاکنون خصوصاً در دوران دفاع مقدس و عصر حاضر که دوران سازندگی و مقابله با تهاجم فرهنگی و... می‌باشد، بیانگر این مدعا و واقعیت می‌باشد.

فلسفه وجودی بسیج

امام (ره) معمار و طراح بسیج با بینش عمیق خود و درک تجارب تاریخی ایران

خصوصاً حکومت‌ها، قیام‌ها و نهضت‌های آزادی بخش در سال ۱۳۵۸ فرمان تشکیل بسیج را اعلام فرمودند و در واقع نهادی را پایه ریزی کردند که بر اساس دیدگاه ایشان یک ساختار که فقط با تهدیدهای نظامی مقابله نماید نبوده است زیرا اول، فرمان تشکیل بسیج در ۱۳۵۸/۹/۵ اعلام گردید و این در حالی بود که تجاوز نظامی عراق در ۱۳۵۹/۶/۳۱ آغاز گردید. این ثابت می‌کند که آرمان بنیان گذار جمهوری اسلامی از تشکیل بسیج صرفاً کاربرد نظامی آن نبوده است. گرچه هشت سال دفاع مقدس موجب شکل‌گیری ساختار فعلی بسیج شده است. دوم، امام (ره) در زمان جنگ در کلامی پر محتوا می‌فرمایند: «در زمان صلح و تا رسیدن به فرمول دفاع همه جانبه باید در تحقق ارتش ۲۰ میلیونی کوشید» و در جای دیگر می‌فرماید:

«در فرمول دفاع همه جانبه، مردم محور اصلی هستند»

اگر هر بعدی از انقلاب تهدید شد بسیج مردمی باید قابلیت مقابله با آن را داشته باشد و تهدیدهای علیه انقلاب اسلامی، اعم از نظامی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و... کمک به دولت در مقابله با سوانح و دفاع غیر نظامی و سازندگی کشور مورد نظر می‌باشد.

امام خمینی (ره)
"در فرمول دفاع همه جانبه، مردم محور اصلی هستند"

علاوه بر آن مقام معظم رهبری نیز در توصیفی از بسیج می‌فرمایند: «بسیج حضور سازمان یافته و مقتدرانه مردم در صحنه دفاع از ارزش‌های انقلاب اسلامی است». حضرت امام (ره) نیز فلسفه وجودی بسیج را، پشتیبانی از انقلاب اسلامی می‌داند، ایشان بسیج را زاییده وجود انقلاب اسلامی و عامل در جهت حفظ و بقای آن تلقی کرده‌اند با این اوصاف اهداف و ضرورت‌های وجودی بسیج را به طور فهرست و به شرح زیر می‌توان مطرح نمود:

۱- اجرای فرمان تاریخی حضرت امام (ره) به عنوان معمار انقلاب اسلامی ولی امر مبنی بر تشکیل ارتش ۲۰ میلیونی و اشاعه تفکر بسیجی در جامعه به عنوان یک بستر قانونی و مکانیسم علمی برای مشارکت و حضور همه جانبه مردم در درون نظام و حکومت اسلامی.

۲- تحقق اصل ۱۵۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که به شرح زیر آمده است:

به حکم آیه کریمه «واعدوالهم ما استطعتم من قوه و من رباط الخیل» دولت موظف است برای همه افراد کشور برنامه همه امکانات آموزش نظامی را طبق موازین اسلامی فراهم نماید. به طوری که همه افراد توانایی دفاع مسلحانه از کشور و نظام جمهوری اسلامی ایران را داشته باشند ولی داشتن اسلحه باید با اجازه مقامات باشد.

۳- حفاظت و پاسداری از ارزش‌ها و دست‌آوردهای انقلاب اسلامی و دفاع مقدس و انتقال این رسالت به نسل‌های بعدی.

۴- احیاء و بقای فرهنگ ایثار و شهادت و انتقال آن به نسل جوان کشور و نسل‌های آینده.

۵- ارایه الگو و معرفی اسوه‌ها به نسل جوان، هدایت آنان به مسیر حق و جلوگیری از هرگونه انحراف عقیدتی و اخلاقی.

۶- ایجاد و تقویت روحیه دفاعی در مردم و آماده نمودن آنان برای مقابله با هرگونه توطئه و هجوم داخلی.

۷- فراهم نمودن زمینه حضور و مشارکت مردم در تأمین امنیت داخلی و مقابله با بحران‌ها و اغتشاش‌ها.

۸- فراهم نمودن زمینه مشارکت مردم در امور سازندگی کشور و کمک به دولت.

۹- گسترش فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر و مقابله با تهاجم فرهنگی دشمنان انقلاب اسلامی.

۱۰- هدایت صحیح و به موقع احساس‌های ملی و مذهبی مردم و استفاده از این

توان بالقوه در جهت اهداف نظام.

۱۱- مشارکت دادن مردم جهت همکاری سازمان یافته در مقابله با حوادث غیر مترقبه طبیعی و غیر طبیعی.

۱۲- هدایت سیاسی جامعه و تشکل‌های مردمی و ایجاد بستر مناسب برای حضور همیشگی مردم در تمام صحنه‌ها.

۱۳- فراهم نمودن بستر مناسب در آحاد مردم در جهت اجرای به موقع به فرامین دستورهای مقام معظم رهبری.

۱۴- محور قرارگرفتن بسیج به عنوان یک تشکل مکتبی و مردمی در مسایل مختلف کشور.

۱۵- ایجاد زمینه و بستر مناسب جهت افزودن به تعداد جمعیت خواص و پیرو حق که فریب دنیا را نخورده‌اند.

۱۶- تحقق اصل ۱۵۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.

دکترین بسیج (مبانی و اصول پایه حاکم بر ارتش ۲۰ میلیونی)

۱- اصل فرماندهی ولی فقیه : بسیج تحت فرمان مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا قرار دارد و تدابیر و رهنمودهای معظم له از ملاک اصلی در طرح ریزی‌ها و اقدامات بسیج است.

۲- اصل مکتبی بودن : روح حاکم بر بسیج بر اساس دین اسلام و ایمان به خدا استوار می‌باشد.

۳- اصل مردمی بودن : بسیج نیرویی است مردمی و مظهر عزم ملی و اقتدار نظام جمهوری اسلامی است.

٤- اصل فراگیر بودن : گستره بسیج، عموم اقشار معتقد به نظام جمهوری اسلامی و قانون اساسی است.

۵- اصل دفاع : بسیج بعنوانه اصلی دفاع از نظام و برخورد با توطئه‌های خارجی و

داخلی دشمنان علیه انقلاب و ارزش‌های آن می‌باشد.

۶- گستردگی : گستردگی بسیج، در هر زمان با توجه به جمعیت فعال و فضای جغرافیایی تعیین خواهد شد.

۷- اصل تناسب : ساختار بسیج متناسب با نیازمندی‌ها و فعالیت در عرصه‌های گوناگون شکل گرفته و این امر باید با منابع و تجهیزات موجود در سپاه و کشور تناسب داشته باشد.

۸- اصل مشارکت : پشتیبانی از تشکیل و تقویت بسیج (ارتش ۲۰ میلیونی) بر پایه مشارکت قوای سه گانه و نیروهای مسلح و آحاد مردم استوار است.

۹- اصل داوطلبانه بودن : عضویت در بسیج به صورت داوطلبانه می‌باشد. و حضور ایشان در عرصه‌ها نیز با علاقه صورت می‌پذیرد.

۱۰- اصل بها دادن به جوانان : با توجه به این که جوانان از انرژی و توان بالقوه بالایی برخوردارند و زمینه پذیرش آموزش و نقش در عرصه‌های مختلف را دارا بوده و به طور وسیع در جامعه تأثیر گذار می‌باشند، بنابراین فعالیت‌های اصلی و محوری بسیج بایستی بر اساس توجه ویژه به جوانان استوار باشد.

۱۱- اصل ساده زیستی : ساده زیستی به عنوان یک امر پسندیده در فرهنگ سازمانی و عملکرد گروهی و فردی بسیج به صورت بارز نمود داشته باشد.

۱۲- اصل حفظ ارزش‌ها : رکن اصلی فعالیت‌های بسیج بر مبنای حفظ ارزش‌های اسلامی استوار می‌باشد بگونه‌ای که حرکت و عملکرد بسیج متضمن حفظ و تقویت این مهم باشد.

۱۳- اصل الگو سازی : با توجه به گستردگی بسیج و تنوع سلایق و دیدگاه‌ها در آحاد مردم به ویژه جوانان، سازمان بسیج باید همواره شخصیت‌های برجسته‌ای متناسب با سلایق و دیدگاه‌ها را به عنوان الگو بارز، شناسایی و تعیین نماید.

۱۴- اصل اعتلای فضیلت و منزلت اجتماعی بسیج : مقام و منزلت بسیج در همه ابعاد بایستی در سازمان‌های دولتی و غیر دولتی و آحاد مردم، جایگاه خاص داشته و

نهادینه شود.

۱۵- اصل خود باوری : بسیج با اتکاء به خود باوری و خود اتکایی زمینه‌های حضور و ظهور شایستگی‌های خویش را در تمامی صحنه‌های اجتماعی، علمی، فرهنگی و... فراهم آورد.

۱۶- اصل ابتکار و نوآوری : سازمان بسیج باید متناسب با نیازها و مقتضیات زمان و مکان، خلاقیت و نوآوری را در درون خود نهادینه نموده و آینده سازمانی خود را با توجه به تحولات فنی - علمی لحاظ نماید.

۱۷- اصل استقلال فکری : بسیج از نظر فکری در خط سیاسی مقام معظم رهبری قرار دارد. بنابراین نقش و کارکرد بسیج بایستی فارغ از جهت‌گیری‌های جناحی و سیاسی باشد.

مأموریت‌های نیروی مقاومت و عرصه‌های فعالیت بسیج

نیروی مقاومت بسیج به عنوان متولی امر بسیج مأموریت‌های زیر را در این خصوص به عهده دارد:

۱- مأموریت تحقق ارتش ۲۰ میلیونی و ایجاد آمادگی در آن برای انجام مأموریت.

مجموعه وظایفی که انجام آن‌ها منجر به اجرای این مأموریت می‌گردد عبارتند از:

ایجاد رده‌های مقاومت در محلات و اقشار جامعه، جذب آحاد مردم، آموزش، سازماندهی و تجهیز آنان، آماده باش، اجرای مانورها و تمرین‌های آمادگی برای آنان، تا همواره در حالت آماده به کار باشند.

۲- مأموریت به کارگیری ارتش ۲۰ میلیونی در امور دفاعی، امنیتی، انتظامی و امدادی.

وظایفی که با اهداف و منظورهای یاد شده برای بسیج معین و مصوب شده و انجام آن منجر به اجرای این دسته مأموریت‌ها می‌گردد عبارتند از:

بازرسی و گشت، مقابله با بحران‌ها و اغتشاش‌ها، کمک رسانی و امداد نجات در

حوادث غیر مترقبه، برخورد با جرایم مشهود، امنیت انتخابات، اعزام نیرو به یگان‌های رزم، دفاع از کوی و برزن، عملیات تأخیری، نهضت مقاومت، جمع‌آوری اطلاعات و...

۳- بعضی از وظایفی که در این رابطه تاکنون بسیج در انجام آن مشارکت و همکاری داشته عبارت است از: واکسیناسیون فلج اطفال، طرح تغذیه با شیر مادر، سواد آموزی، مقابله با احتکار و گران فروشی، احیاء مراتع و جنگل‌کاری، مشارکت در سازندگی و توسعه اقتصادی کشور، همکاری با وزارت اطلاعات و...

۴- مأموریت فرهنگی بسیج با توجه به این که نیروی مقاومت بسیج علاوه بر نظامی بودن دارای هویت فرهنگی نیز می‌باشد، بنابراین به همین منظور وظایفی را از قبیل موارد زیر لازم می‌داند: امر به معروف و نهی از منکر، برگزاری مراسم مذهبی، اجرای برنامه‌های هنری، فعالیت‌های مرتبط، نماز و قرآن، توجه و هدایت سیاسی اعضای بسیج، همکاری در برپایی راهپیمایی‌ها در مناسبت‌ها و ایام ا...ها و...

عرصه‌های فعالیت بسیج

الف) عرصه حفظ و انسجام، از طریق:

۱- برگزاری اردوهای متنوع

۲- برگزاری مسابقات فرهنگی، ورزشی، هنری و...

۳- برگزاری همایش‌ها و گردهمایی‌های سیاسی، فرهنگی و...

۴- برگزاری رزمایش‌های مختلف

۵- فعال کردن کانون‌های فرهنگی مساجد و بسیج خواهران

ب) عرصه سازماندهی، در قالب:

۱- بسیج دانشجویی

۲- بسیج دانش آموزی

۳- بسیج طلبه

۴- بسیج اداری و کارگری

۵- بسیج خواهران
۶- بسیج اصناف
۷- بسیج عشایری
۸- بسیج منطقه‌ای و محلی
۹- نیروی بسیج رزمی شامل گردان‌های عاشورا، الزهرا، ثارا... کوثر و...

ج) عرصه امنیت و دفاع از طریق:

۱- دفاع از کوی و برزن
۲- مشارکت در امنیت مناطق بحرانی
۳- همکاری با سازمان‌های مربوط در امر نهضت مقاومت
۴- ایجاد و توسعه شبکه اطلاعاتی
۵- کمک به توسعه و ترمیم سازمان و رزم سپاه
۶- مشارکت با سازمان‌های مربوطه در حوزه‌های امنیتی و نظامی و انتظامی
۷- مقابله با بحران‌های داخلی

د) عرصه فرهنگی از طریق:

۱- ایجاد شبکه‌های صوتی و تصویری
۲- تهیه فیلم، عکس و... از حماسه‌ها و فعالیت‌های سینمایی، نمایش و تئاتر
۳- انجام فعالیت‌های تبلیغاتی در زمینه‌های مختلف
۴- تهیه و انتشار نشریات شامل کتب، روزنامه‌ها، مجلات و...
۵- فعالیت‌های امر به معروف نهی از منکر
۶- ارایه خدمات مشاوره‌ای فرهنگی به سازمان‌های ذی ربط
۷- فعالیت‌های هنری خاص مثل جشنواره‌ها، یادواره‌ها، نمایشگاه‌ها، آموزش‌های هنری و...

ه) عرصه ورزشی از طریق:

۱- فعالیت در زمینه ورزش‌های رزمی اعم از ایجاد باشگاه‌ها، آموزش، قهرمان

پروری، مسابقات و...

۲- فعالیت در زمینه ورزش‌های غیر رزمی جذاب مثل فوتبال، شنا و....

و) عرصه مشارکت با قوای سه گانه و نیروهای مسلح از طریق:

۱- مشارکت با ناجا در تأمین نظم و امنیت شهرها

۲- مشارکت با سپاه در حفظ و دست آوردهای انقلاب

۳- مشارکت با دولت در زمینه‌های عمران و آبادانی، دفاع غیر نظامی و پدافند غیر عامل، امداد نجات، سازندگی، آموزش، بلایای طبیعی و غیر مترقبه، خدمات درمانی و بهداشتی، حفاظت محیط زیست و....

۴- مشارکت با سایر سازمان‌ها و مراکز وابسته به نظام

ز) عرصه آموزشی، از طریق :

۱- اطلاع رسانی به مردم و قشر جوان

۲- آموزش‌های اعتقادی، فنی، هنری، امداد و نجات، بهداشت و درمان و نظامی

۳- ارایه خدمات علمی (کلاس‌های تقویتی، کنکور و...)

ح) عرصه جذب، از طریق:

۱- تشویق و ترغیب

۲- ارایه خدمات

۳- جامع نگری در جذب

ط) عرصه سیاسی، از طریق :

۱- همایش‌ها در حمایت از نظام و رهبری

۲- راهپیمایی‌ها در جهت تقویت وحدت ملی و دفاع از ارزش‌های اسلامی

ظ) عرصه خودکفایی:

۱- تشکیل تعاونی‌های خدماتی

۲- فعالیت‌های کشاورزی، صنعتی و خدماتی

۳- مشارکت با دولت به عنوان مجری طرح و پیمانکار

ساختار جمعیتی ارتش بیست میلیونی

تقسیم بندی بسیجیان از نظر قشری

اقشاری که تاکنون جهت تشکیل ارتش ۲۰ میلیونی شناسایی شده‌اند عبارتند از:

۱- بسیج دانش آموزی
۲- بسیج اداری
۳- بسیج کارگری
۴- بسیج طلاب
۵- بسیج دانشجویی
۶- بسیج جامعه مهندسین
۷- بسیج خواهران
۸- بسیج روستایی و عشایری
۹- بسیج اصناف
۱۰- بسیج جامعه پزشکی

۱): بسیج دانش آموزی: به عنوان مهمترین و وسیع‌ترین قشر در میان اقشار بسیج است.

دانش‌آموزان، جوان و نوجوان، آینده سازان انقلاب می‌باشند که بیش‌ترین حضور و فعالیت را در جریان انقلاب به ویژه دفاع مقدس به عهده داشته‌اند.

از طرفی شور و شوق جوانی، زمینه‌های بیش‌تری را برای جذب آنان در ارتش ۲۰ میلیونی فراهم ساخته است.

طبق جدول برآوردی نیروی انسانی ساختار جمعیت ارتش ۲۰ میلیونی بسیج دانش آموزی ۵۵٪ جمعیت ارتش ۲۰ میلیونی را تشکیل می‌دهد که ۸/۸۰۰/۰۰۰ نفر نیروی عادی و ۲/۰۳۵/۰۰۰ نیروی فعال و ۱۶۵/۰۰۰ نفر نیروی ویژه باید باشد.

نقش‌های بسیج در جامعه

بسیج نهادی مردمی، مکتبی با مأموریت‌های نظامی - فرهنگی است که پس از پیروزی انقلاب اسلامی به فرمان حضرت امام خمینی (ره) تأسیس شد از همان آغاز در مراحل مختلف و دوران‌های متناوب انقلاب نقش آفرین‌های متفاوتی را داشته و همیشه دفاع و حراست از انقلاب اسلامی و ارزش‌های آن در صحنه بوده و بحران‌های عظیمی از جامعه و تهدیدها و اقدامات خطرناکی که از طرف دشمن فرا روی نظام جمهوری اسلامی بوده است دفع کرده و به فرصت شکوفایی - رشد و توسعه اسلام انقلابی مبدل کرده که هشت سال دفاع مقدس جلوه‌گاه نقش بسیج در دفاع و اهمیت ملی است ولی باید گفت که نقش بسیج یک نقش چند بعدی و بستری چند منظوره است که می‌تواند نقش‌های زیادی را در جامعه ایفا نماید زمینه‌های مختلف، فرهنگی، نظامی، اجتماعی، اقتصادی، امنیتی بسترهایی است که بسیج این ارتش مردمی، ولایتی، در آن‌ها حضور پیدا کرده و در جهت برقراری تثبیت، و گسترش توسعه امنیت ملی برشمرد.

حضور بسیج را می‌توان در قالب ۵ عنوان کلی به شرح زیر مطرح نمود:

۱- نقش بازدارندگی

۲- نقش اطلاعاتی - امنیتی

۳- نقش تدافعی و پدافندی

۴- نقش تهاجمی و آفندی

۵- نقش فرهنگی - اجتماعی

بنابراین با توجه به تهدیدهای زیر که در قبال نظام جمهوری اسلامی منظور است می‌توان نقش‌های خود را به عرصه عمل در آورده و در پاسداری از انقلاب اسلامی گام بردارد.

انواع تهدیدهای نظامی مقابل نظام جمهوری اسلامی

۱- تهدید توسط واحدهای نظامی و منظم و یا غیر منظم دشمن از مرزهای کشور یا اشغال بعضی از مناطق کشور.

۲- تهدید توسط گروه‌ها و جریان‌های وابسته داخلی در یکی از مناطق کشور (استان - شهر روستا - محله) شروع و گسترش یابد.

۳- تهدید توسط واحدهای هوایی یا موشکی دشمن از عمق خاک کشور بر علیه تأسیسات اقتصادی نظامی و مردم.

نقش بسیج در دفاع نظامی و غیر نظامی

اشکال آموزشی، آماده سازی و سازماندهی بسیج برای دفاع متناسب با انواع تهدیدات.

۱- آموزشی، آماده‌سازی و سازماندهی بسیج برای دفاع نظامی منظم.

۲- آموزشی، آماده‌سازی و سازماندهی بسیج برای مقاومت ملی.

۳- آموزشی، آماده‌سازی و سازماندهی بسیج برای دفاع غیر نظامی.

به منظور بهره‌گیری از توان بسیج و ایفای نقش بسیج در دفاع ضروری است که با توجه به انواع تهدیدهای متصور برای نظام جمهوری اسلامی اعضای بسیج در اشکال مختلف آموزش آماده سازی، و سازماندهی شده و به کارگیری شوند.

بنابراین، سازماندهی مردم برای مقاصد دفاعی مختلف، ارتباط تنگاتنگ و منطقی با هم دارد ولی از لحاظ نوع مأموریت و نحوه به کارگیری افراد، سازماندهی مردم برای دفاع منظم تفاوت اصولی دارد.

تفاوت دفاع نظامی منظم بسیج با مقاومت محلی و دفاع غیر نظامی

۱- دفاع منظم نظامی دفع تهاجم در تمامی جبهه‌ها را به عهده دارد و در صورتی که مقاومت محلی یا دفاع غیر نظامی در هر محل، وظیفه حفاظت از همان محل را عهده‌دار است.

۲- در دفاع منظم مردم صرف نظر از محل سکونت و فاصله آن با جبهه برای دفاع سازماندهی می‌شوند، حال آن که در دو نوع دیگر صرفاً مردم برای دفاع در همان محل سازماندهی می‌یابند.

۳- در حالی که سازماندهی مردم در دفاع منظم هم زمان با سایر فعالیت‌های اجتماعی و درکنار آن صورت گیرد در شرایطی ویژه مقاومت محلی، فعالیت اصلی و عمده مردم مبارزه و دفاع است.

۴- دفاع منظم، منتها با اتصال و ارتباط با حکومت و در حوزه تحت حاکمیت آن ایفای مأموریت می‌کند، در حالی که امور مقاومت محلی و دفاعی غیر نظامی در شرایط قطع ارتباط با مرکزیت و در مناطق اشغال شده - و در هر شرایط دیگر - ادامه داشته و تقصیر بردار نیست.

حالات سه گانه کشور ، نقش و وظایف بسیج در حالات یاد شده

۱- در زمان صلح (بر اساس اطلاعات موجود، در آینده نزدیک خطر نظامی کشور را تهدید نمی‌کند)

۲- زمان تشخیص تهدید (بر اساس اطلاعات، در آینده نزدیک خطر نظامی کشور را تهدید می‌کند و کشور باید به حالت آماده باش در آید.)

- زمان درگیری و جنگ که تهدید به وقوع پیوسته و جنگ عملاً شروع شده و ادامه دارد.

وظایف عمده بسیج در زمان صلح (حالت اول)

۱- آموزش و سازماندهی مردم بر اساس طرح‌های دفاعی و دستورالعمل‌های سازماندهی و تداوم آموزش و حفظ ارتباط سازمان.

۲- تمرین طرح‌های دفاعی و طرح‌های سازماندهی (مانور) و اصلاح آن‌ها برای حصول اطمینان از کیفیت و سرعت سازماندهی در شرایط اضطرار.

۳- فعال بودن شبکه اطلاعاتی مردمی و شبکه مراقبتی به نحوی که آخرین اطلاعات و تجزیه و تحلیل‌ها از تهدیدها، وضعیت دشمن و... همواره در اختیار باشد.
۴- تأمین تجهیزات مورد نیاز و سرویس و نگه‌داری آن‌ها.

وظایف عمده بسیج در زمان تشخیص تهدید (آماده باش)

۱- بسیج در این حالت باید سریعاً (در حداقل زمان ممکن) به میزان نیاز دفاعی توسعه یافته و مطابق طرح‌های دفاعی که از قبل پیش بینی شده‌اند از آرایش لازم برای دفع تهدید به خود بگیرد.
۲- قسمتی از واحدهای رزمی باید به همان سازمان صلح (که کامل بود) آماده مقابله فوری با تهدید شوند.
۳- تکمیل واحدهای رزمی ناقص.
۴- تبدیل واحدهای رزمی به واحدهای بزرگتر.
۵- ایجاد مقدمات برای تشکیل واحدهای رزمی جدید (در صورت ضرورت).

بدیهی است برای انجام اقدامات یاد شده بسیج باید موارد رزمی را به نحو احسن انجام دهد تا بتواند حاکمیت محوطه را به خوبی اجرا نماید.

۱- پیش بینی و تأمین کار لازم.
۲- فراخوان سریع نیروهای بسیجی.
۳- پیش‌بینی تأمین تجهیزات تخصصی.
۴- پیش بینی تأثیر تجهیزات عمومی.

وظایف عمده بسیج در زمان درگیری (جنگ)

۱- ترمیم، بازسازی و جایگزینی سریع یگان‌های آسیب دیده.
۲- توسعه استعداد رزمی یگان‌ها با ایجاد واحدهای رزمی جدید.
۳- ایجاد و سازماندهی واحدهای رزمی موقت و سبک و به کارگیری آن‌ها بنابه ضرورت.

سازمان دهی مردم برای مقاومت محلی

برای روشن شدن وضعیت و نحوه سازماندهی در مقاومت محلی ابتدا مأموریت‌های مختلف مقاومت محلی را در وضعیت‌های مختلف بررسی می‌کنیم.

۱- مقاومت محلی در شرایط متعارف.

۲- مقاومت محلی در زمان اغتشاش‌های دفاعی.

۳- مقاومت محلی در زمان محاصره شهر.

۴- مقاومت محلی در زمان اشغال شهر.

وظایف بسیج در مقاومت محلی در شرایط متعارف

سازماندهی مردم در این شرایط که هیچ بحران و اغتشاشی وجود ندارد، باید توانایی انجام دادن مأموریت‌های زیر را داشته باشد.

۱- کمک در امنیت شهر، روستا و محله.

۲- جمع آوری اطلاعات محل و کمک به سازمان امنیت محلی.

۳- جذب، آموزش، سازماندهی، حفظ و انسجام مردم در مأموریت‌های خود.

وظایف بسیج در مقاومت محلی در زمان اغتشاش داخلی

از آنجاکه اغتشاش‌ها با استفاده از پاره‌ای از افراد ناراضی و فریب خورده محلات و مؤسسات صورت می‌گیرد بنابراین بهترین نوع مقابله، استفاده از مردم انگیزه‌دار و هم محله‌ای یا هم مؤسسه‌ای آن‌ها به عنوان مدافعان اصلی نظام است.

که عناصر مخرب را شناسایی کرده و به مقابله با آنان برآیند. تجربه جمهوری اسلامی ایران نشان داده است که هر جا مردم برای کنترل این اغتشاش وارد عمل شدند هم اغتشاش‌ها سریع‌تر سرکوب گردیده هم از این دسیسه که حکومت را مقابل با سلاح مردم قرار دهند جلوگیری به عمل آمده است. و وظایف در این مرحله به شرح زیر خواهد بود:

۱- جمع آوری محلی از عناصر آشوب‌گر برای بهره‌برداری نیروهای نظامی و انتظامی.

۲- تشکیل واحدهای ضربت محلی با هماهنگی نیروهای انتظامی به مقابله با اغتشاش‌ها.

۳- ایجاد عملیات کنترل اغتشاش به طور مستقل با هماهنگی مسؤولین ذی ربط.

ملاحظات به کارگیری نیروهای مردمی در زمان اغتشاش داخلی

۱- با توجه به پارامتر و عامل سرعت در رساندن نیروها.

۲- توجه به پارامتر عامل آموزش کافی برای مقابله با اغتشاش‌ها.

۳- توجه به پارامتر نظم ، انضباط و نظام خاص.

۴- وظایف و جایگاه کلیه افراد، مأموریت افراد و گروه‌های مختلف از قبل معلوم شود.

۵- تسلیحات و تجهیزات قابل بهره‌برداری در محل‌های مطمئن از قبل آماده باشد.

۶- شیوه‌های فراخوانی و دست‌یابی و آماده‌سازی و حجم جمع‌آوری و سازماندهی اضطراری کاوشگر روشن بوده و ممیزی شده باشد.

۷- نحوه اتصال - همکاری و هماهنگی نیروهای بسیجی با انتظامی و نظامی کاوشگر معلوم باشد.

سازمان مقاومت محلی در دفاع شهری

دفاع از شهر زمانی که در محاصره دشمن است وظیفه اصلی سازمان نظامی منظم است که به کمک همه مردم صورت می‌گیرد، با این حال در چنین شرایط و بر طبق روشی که در ابتدا توضیح داده شد، مردم شهر باید از طریق سازمان نظامی منظم یا با تشکیل واحدهای رزمی جدید و اضطراری، در کنار سازمان نظامی منظم به دفاع از شهر بپردازد، بنابراین در شرایطی که سازمان نظامی منظم کارایی خود را از دست داده و یا در محل دیگری درگیر است و یا تا رسیدن آن مدت زمانی طولانی وقت می‌برد لازم است مردم آمادگی کافی برای دفاع از شهر خود را داشته و به مقابله با متجاوز

بپردازد و این وضعیت را می‌توان به دو حالت مجزا تقسیم کرد:

۱- کارایی نظامی منظم که در این حالت این سازمان با مکانیسم از قبل تعیین شده و استفاده از نیروهای آموزش دیده و موظف مردمی، محور مقابله با تهاجم‌ها قرار می‌گیرد، در این شرایط مقاومت محلی عهده‌دار این وظایف خواهد بود:

- کمک به سازمان منظم برای احضار و فراخوانی گروه‌های مختلف.
- ایجاد امنیت داخلی برای جلوگیری از کمک‌های داخلی به گروه‌های دیگر.
- ایجاد واحدهای رزمی اضطراری برای توسعه توان رزمی سازمان منظم.

۲- در صورتی که سازمان نظامی منظم فاقد حضور یا کارایی باشد، در این حالت مقاومت محلی وظایف زیر را بر عهده خواهد داشت:

- ایجاد واحدهای رزمی با به کارگیری آحاد مردم برای دفاع از شهر.
- تأمین امنیت داخلی برای جلوگیری از کمک‌های داخلی به دشمن.

که در وصول به دو هدف باید صورت گیرد:

الف - سازمان و تشکیلات این واحدهای رزمی و امنیت داخلی از قبل معلوم و کارایی آن تضمین شده باشد.

ب - تجهیزات نظامی کافی این واحدها مشخص و در اختیار باشد.

پ - جایگاه همه افراد شهر اعم از نیروهای ویژه داوطلب و نیروهای متعارف و مأموریت گروه‌های مقاومت محلی مشخص باشد و بتوانند در کمترین قدرت سازمان مطلوب را پی‌ریزی نمایند.

ت - شیوه فراخوان و سازماندهی افراد از قبل معلوم باشد.

ث - اطلاعات کافی از وضعیت خدمتی و آموزشی و تخصصی افراد در اختیار باشد.

سازمان مقاومت محلی در زمان اشغال شهر

در شرایط اشغال نظامی دشمن، حکومت مرکزی قدرت خود را در شهر و روستا از

دست می‌دهد با وجود این سازمان منظم که تنها با اتصال و ارتباط اداری با حکومت، فعالیت می‌کند. فاقد کارایی و قدرت خواهد بود. بنابراین مقاومت محلی در چنین شرایطی می‌تواند مهمترین و خطیرترین نقش خود را ایفا کند، اگر مقاومت محلی در شرایط اشغال شهرها بتواند با عملیات ویژه خود و جنگ‌های محلی دشمن را فلج، و با ایجاد تلفات سازمان نیرویی، تجهیزات و ماشین‌های جنگی او را از کار بیاندازد، حکومت مرکزی می‌تواند در سایه این مقاومت‌ها و شکست دشمن در شهرها مجدداً پا بگیرد، با این وضعیت سازماندهی مردم برای دفاع محلی در چنین شرایطی باید بتواند:

۱- واحدهای نظامی کوچک را مستقل، خودکفا و مرتبط با هم را به وجود آورد.

۲- ارتباط خود را به نحو مطلوب با همه واحدها و افراد حفظ کند.

۳- تجهیزات و تدارکات را به واحدها برساند و تا حد ممکن آن‌ها را هدایت کند.

۴- اطلاعات خوبی از آخرین وضعیت دشمن به دست آورد.

در چنین شرایط، سازمان مقاومت محلی برای رسیدن به چنین اهدافی، بایستی در شرایط معمول به چنین کارهایی بپردازد:

۱- کلیه افراد واجد شرایط شهر و روستا را آموزش لازم داده و سازمان داده باشد.

۲- بیشتر تجهیزات مورد نیاز، مراکز متعدد و کوچک و مطمئن فراهم شده باشد.

۳- نحوه فراخوانی و اتصال به واحدهای نظامی در شرایطی که شیوه تبلیغاتی و ارتباط عالی در اختیار نیست دقیقاً روشن باشد.

۴- شغل‌هایی که می‌بایستی کلاً تحلیل و افراد آن به واحدهای نظامی ملحق گردند، و شغل‌هایی که برای رفع نیازمندی‌های ضروری و اولیه مردم و تداوم مقاومت باید حتماً برقرار باشد و از قبل مشخص باشند.

از مجموع چهار وضعیت بالا به استثنای وضعیت سوم (آن هم به طور حالت ویژه در سایر موارد فعالیت این سازمان با در شرایطی که حکومت فاقد اقتدار است (حالت چهارم) با نوع مأموریت به شکلی است که صرفاً افراد داوطلب و ویژه (به لحاظ

اعتقادات و انگیزه‌ها) قادرند چنین مأموریتی را انجام دهند (حالت اول و دوم و چهارم) روشن می‌شود که ویژگی‌های خدمت در این سازمان اعتقاد و انگیزه‌های افراد داوطلب می‌باشند از طرفی، موضوع داوطلبانه بودن خدمت دفاع غیر نظامی وظیفه دارد تا با اندیشه اصولی لازم، همه مؤسسات اقتصادی، صنعتی، نظامی، ادارات و اماکن عمومی را به یک مجموعه خود حفاظتی در مقابل این تهدیدها مجهز کند، و با ایجاد پناهگاه‌ها و بیمارستان‌های (زیرزمینی) در همه مراکز عمومی و خصوصی، وضع زندگی مردم و ادارات اقتصادی و صنعتی را به گونه‌ای تنظیم کند که در این شرایط، مردم و دولت بتوانند با اندکی تلاش و تحمل سختی‌ها، به کار معمول و فعالیت‌های اقتصادی و فرهنگی و... خود ادامه دهند.

علاوه بر اینها یکی از کارهای اساسی در دفاع غیر نظامی، آموزش، سازماندهی، و حفظ انسجام مردم در واحدهای مناسب، به منظور تداوم امداد و نجات مناطق آسیب دیده و سایر کمک رسانی مردمی است که می‌تواند در مشارکت جدی مردم در امور دفاع غیر نظامی، اعم از آموزش سایر افراد، پناه‌گاه سازی که کمک و امکانات و توان مردم در اسکان آسیب دیدگان و با تأمین آنان مؤثر باشد.

از مجموع این اقدامات مربوط به دفاع غیر نظامی، آن چه مربوط به آموزش و سازماندهی و حفظ انسجام مردم برای دفاع همه جانبه است، به این بحث مرتبط می‌گردد، که در اینجا برای روشن شدن بیشتر به وظایف دفاع غیر نظامی در زمام صلح و جنگ می‌پردازیم.

اول - وظایف دفاع غیر نظامی در زمان صلح

با توجه به این که پیش آگاهی در مقابله با هر حادثه‌ای موجب می‌شود که خسارات ناشی از آن حادثه به حداقل ممکن در بعضی موارد به پیش‌گیری از بروز حادثه منجر گردد، بنابراین اهم فعالیت‌های دفاع غیر نظامی را در زمان صلح از ویژگی‌هایی برخوردار کرده است.

مردم در سازمان‌های نظامی، اساس یک سازماندهی منظم را خدشه‌دار می‌سازد و بنابراین برای تضمین کافی و تعمیم آن باید که:

۱- کار فرهنگی و سیاسی فشرده، از کودکی به نحوی اعمال شود که اکثریت مردم داوطلب چنین مأموریتی شوند و انگیزه دفاع از حیثیت، ناموس و دین، طبیعت عموم افراد در آن‌ها زنده نگاه داشته شود.

۲- با آموزش و ارتباط دایم و منظم افراد با واحدهای نظامی و پایگاه‌های مقاومت، به نحوه عمل کرد که خوی نظامی‌گری برای آن‌ها عادت و شغل دوم افراد گردد، و تبلیغات کشور به طور عموم در این مسیر گام بردارد.

ج: سازمان دهی مردم برای دفاع غیر نظامی وکمک‌های مردمی:

یکی از عملیات منظم و فرسایشی به هنگام جنگ که با درهم شکستن مقاومت و روحیه مردم شهرها و از بین بردن تأسیسات حیاتی نظامی و اقتصادی و در نتیجه زیر فشار افکار عمومی و اقتصادی قرار دادن حکومت مرکزی صورت می‌پذیرد. بمباران، گلوله باران و زدن موشک به شهرها و مراکز اقتصادی و نظامی پشت جبهه است، که در طول ۸ سال دفاع مقدس، این موارد توسط رژیم بعثی عراق در سطح وسیعی عمل گردید و این در حالی بود که هیچ پیش‌بینی اصول و منطقی برای به حد رساندن تلفات جانی و مالی و اقتصادی و تقویت روحیه مردم به هنگام جنگ و دیگر حوادث، پیش بینی شده که اعتبار مالی قابل توجهی از بودجه دفاعی کشور را به آن اختصاص داده‌اند.

از جمله:

۱- جذب، پذیرش، آموزش و سازمان دهی قشرهای مختلف و واجد شرایط مردم در واحدهای متناسب دفاع غیر نظامی، از قبیل: امداد، نجات، کارسازندگی، کمک رسانی و...

۲- آموزش تخصصی به واحدهای دفاع غیر نظامی یاد شده در بالا و تداوم آن در تمرین طرح‌های دفاع غیر نظامی مربوط.

۳- پیش بینی واحدهای متناسب امداد و نجات و تأمین همه نیازمندی‌های تخصصی آنان با وضعیت جغرافیایی هر شهر، و نوع حوادثی که ممکن است آن منطقه را تهدید کند.

۴- آموزش طریقه مقابله با حوادث گوناگون در قالب دفاع غیر نظامی به همه مردم و نیز آموزش از طریق مختلف برای کسب نسبی خود حفاظتی در مقابل جنگ از قبیل بمباران‌های تخریبی، شیمیایی، میکروبی و سایر حوادث طبیعی.

۵- پیش‌بینی و ذخیره همه وسایل و تجهیزات و... که در هر نوع حادثه‌ای می‌بایست با توجه به ابعاد مختلف آن حادثه مورد استفاده قرار بگیرد.

۶- مشخص کردن وظایف دستگاه‌های دولتی، نظامی و خصوصی در رابطه با دفاع غیر نظامی و تمرین‌های لازم در این رابطه.

۷- ساخت و تکمیل پناهگاه‌های عمومی با استفاده از امکانات خود مردم.

۸- ایجاد آمادگی‌های لازم برای عملیات امداد و نجات به محض وقوع حوادث طبیعی (از قبیل سیل، زلزله و...) و غیر طبیعی (از قبیل آتش سوزی و...)

دوم - وظایف دفاع غیر نظامی در زمان جنگ و بروز حادثه

با توجه به آمادگی‌های به دست آمده در زمان صلح، دفاع غیر نظامی بایستی آماده باشد تا در صورت شروع جنگ و یا بروز حوادث طبیعی (سیل، زلزله...) و سوانح آتش سوزی و... به کارهای زیر دست زد:

۱- وارد عمل کردن واحدهای تخصصی مورد نیاز آماده در منطقه برای عملیات نجات، امداد، کمک رسانی و اعلام آماده باش به واحدهای تخصصی ارتباط.

۲- بر طرف کردن موانع ایجاد شده ناشی از جنگ یا بروز حادثه یا نجات افراد و مداوای اولیه مصدومان و اعزام آن‌ها، بر مراکزی از قبل آماده شده است (در صورت لزوم).

۳- برآورد کلیه نیازهای منطقه حادثه دیده اعم از نیروی انسانی، تجهیزاتی و اعزام نیرو و امکانات مورد نیاز به منطقه بر اساس برآوردها و آمادگی‌های قبلی.

۴- وارد عمل کردن واحدهای تخصصی احتیاط (نجات، امداد و...) در صورت لزوم، و با درخواست فرماندهی منطقه حادثه دیده.

۵- پاک‌سازی منطقه از خسارات به وجود آمده در اثر حادثه و پرداختن به کارهای بهداشتی محیط و افراد در منطقه.

۶- اسکان آسیب دیدگان، با توجه به خسارات ناشی از حادثه، (در صورت لزوم) در منطقه‌ای امن، و ایجاد تسهیلات اولیه زندگی با امکانات و کمک‌های مردم.

۷- ایجاد هماهنگی‌های لازم با ادارات دولتی، و خصوصی، نظامی و انتظامی و... برای بازسازی منطقه آسیب دیده با امکانات و کمک‌های مردمی.

۸- ایجاد هماهنگی‌های لازم با ادارات دولتی و خصوصی و... جهت برطرف کردن همه نیازهای مشروع افراد حادثه دیده از نظر حقوقی، قضایی و آموزشی.

۹- تداوم همه عملیات و برنامه‌ها تا رفع کلیه موارد به وجود آمده از حادثه مورد اشاره (رسیدن به وضعیت متعارف).

نتیجه‌گیری:

با توجه به فلسفه بسیج و کارکرد گذشته و سازمان و ساختار آن و همچنین گستردگی رده‌های مقاومت و وجود انگیزه‌های الهی، شهادت طلبانه، و بالای اعضاء بسیج و ضرورت استفاده بهینه از این توان بالقوه و پتانسیل عظیم مردمی و مکتبی در جهت مقابله با تهدیدها و حل مشکلات، آماده سازی و سازماندهی هر چه بهتر و بیش‌تر ارتش ۲۰ میلیونی این لشکر مخلص خدا همچنان مدرسه عشق به اسم ولایت، جهاد و شهادت نگه دارنده مأموریت‌های مهم و خطیری را با آن به سرانجام برسانند که خلاصه‌ای از این مأموریت‌ها و مسؤولیت را به شرح زیر می‌توان نام برد:

۱- بسیج همچنان پشتیبان عملی سپاه بماند و سپاه مانند گذشته از این دریای

بی‌کران انسان‌های عاشق متعهد و فعال خود بهره گرفته و در اجرای مأموریت‌های محوله با به کارگیری بسیجیان مانند گذشته از رموز موفقیت را با خود داشته باشد.

۲- حضور بسیجیان در یگان‌های رزم سپاه گسترش و توسعه و تبدیل آن‌ها به ۳ برابر در صورت لزوم در زمان جنگ.

۳- بسیج همچنان می‌تواند در ایجاد امنیت داخلی در مقابله با بحران‌های شهری نقش اساسی داشته باشد به ویژه اقدام و پیگیری قبل از ایجاد بحران.

۴- بسیج در مقابله با جرایم و مفاسد اجتماعی در هنگام برنامه‌ریزی و سازماندهی مناسب با به کارگیری روش‌ها و شیوه‌های مناسب اقدام نماید.

۵- بسیج به عنوان بهترین‌ها و انسان‌های متعهد با رده‌های گسترده از سراسر کشور می‌تواند بهترین شبکه اطلاعاتی را تشکیل داده و هر گونه اخبار و اطلاعات را جمع آوری و به مراجع ذی ربط انتقال دهد.

۶- وجود بسیج و حضور بسیجیان در صحنه و عضویت اقشار و اصناف مختلف بسیج از نژادها و مذاهب مختلف در ارتش ۲۰ میلیونی نقش سازندگی و بازنده مهمی را دارد. که رعب و هراس را در دل دشمن ایجاد می‌کند.

۷- حضور مردم در بسیج و عضویت اقشار و اصناف مختلف جامعه در ارتش ۲۰ میلیونی، مردمی‌تر شدن حکومت را در پی خواهد داشت و در اجرای اقتدار و حکومت ملی و به دنبال آن امنیت ملی مؤثر خواهد بود.

۸- تداوم امنیت پایدار داخلی و خارجی به حضور مردم در صحنه‌های دفاعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی مربوط است و هر چه بسیج و بسیجیان در این صحنه‌ها فعال‌تر باشند در ایجاد تداوم امنیت پایدار مؤثر خواهند بود.

۹- حضور بسیج در سراسر کشور و به ویژه در سرحدها و مرزها یعنی سلب امنیت از اشرار است فداکاری‌ها و ایثارگری‌های بسیجیان همیشه امنیت کشور را فراهم کرده و امنیت را از اشرار سلب نموده که امروزه حضور بسیج در شرق کشور بحران ناامنی را برطرف نموده است.

تجزیه و تحلیل:

هر کشوری با توجه به موقعیت جغرافیایی و موقعیت سیاسی و آرمان‌ها و ایده‌ها و اهداف استراتژی‌های خود همیشه مورد تهدید است که با توجه به این تهدیدها، آرمان‌ها و موقعیت ژئوپولیتکی اقدام به آرایش نظامی و شیوه سازماندهی نیروهای مسلح خود می‌نماید.

کشور ایران با توجه به موقعیت ژئوپولیتکی در منطقه و مخالفت جدی آمریکا و دیگر قدرت‌های سلطه‌گر با استقلال جمهوری اسلامی و تهدیدهای نظامی بعضی از همسایگان که امروزه دست آمریکا از آستین آن‌ها پیداست و نظر به آرمان گسترش نظام اسلامی نیازمند به نیروهای مسلح آماده، شجاع، فداکار و ایثارگر دارد ولی تجربه در جهان و بعد از انقلاب اسلامی ثابت کرده است که پایدارترین دفاع‌ها، دفاع مردمی و با مشارکت مردم است.

بنابراین پس از فرمان حضرت امام (ره) مبنی بر تشکیل بسیج و سازماندهی مردم در صحنه‌های مختلف که اوج آن در ۸ سال دفاع مقدس بوده است و همچنین مقابله با تهاجم فرهنگی در سال‌های بعد از جنگ، ضرورت ارتش ۲۰ میلیونی محرزتر شده است که لازم است همه مسؤولین در جهت تحقق آن گام بردارند که قابل توجه و تأمل است که هرکدام از آن‌ها ضرورت به کارگیری بهینه بسیج را شامل می‌شود که می‌توان برخی از این وجوه تمایز را به شرح زیر ذکر کرد.

وجوه تمایز بسیج با ارتش‌های مردمی سایر کشورها

۱- مؤسس بسیج، حضرت امام خمینی (ره) مرد الهی و عبد صالح خدا و الهام گرفته از وحی الهی قرآن، در سایر ارتش‌های مردمی عموماً مؤسسات آن از افراد غیر صالح و مبتنی به هوای نفسانی است.

۲- فرمانده بسیج، ولایت فقیه است که نشأت گرفته از ولایت ائمه و پیامبراکرم (ص) و ولایت الهی است. در ارتش‌های سایر کشورها، فرماندهان ولایت غیر الهی دارند.

۳- تفکر ایجاد و تشکیل بسیج و ارتش ۲۰ میلیونی بر تفکرات اسلامی و قرآن است و تحقق آیه شریفه «واعدوالهم ما استطعتم...» می‌باشد. و ریشه عقیدتی، مکتبی و مذهبی دارد.

۴- انگیزه عضویت در بسیج انگیزه ایدئولوژیکی و مکتبی است. در ارتش‌های مردمی سایر کشورها عموماً انگیزه عضویت ملی، اجباری... می‌باشد و کمتر انگیزه مکتبی و الهی دارد.

۵- بسیج نقش‌های متعدد و متنوع در جامعه اسلامی دارد بر تنش بازدارندگی، نقش امنیتی - نقش تدافعی و پدافندی - نقش تهاجمی و آفندی و نقش فرهنگی و اجتماعی و نقش خدماتی ویژه مثل امداد و... .

۶- بسیج تابع محض ولایت مطلقه فقیه است. تبعیت و اطاعت بی‌قید و شرط از ولی فقیه، رمز موفقیت و پیروزی بسیج است.

۷- مساجد و خانه‌های خدا مقر اصلی و سنگرهای اصلی بسیج است. پایگاه‌های اصلی بسیج عموماً در مساجد و خانه‌های خداست که در تحقق فرمان امام مبتنی بر مسجد سنگر است، سنگرها را حفظ کنید می‌باشد.

۸- داوطلبانه بودن عضویت در بسیج و مبتنی بر ادای تکلیف و انجام وظیفه است بسیجیان، عضویت در بسیج را عبادت دانسته و به طور داوطلبانه برای ادای تکلیف و انجام وظیفه به عضویت بسیج در می‌آیند.

۹- سایر کشورها فاقد این سلاح هستند - ارتش‌های سایر کشورها ضمن این که به سلاح‌های پیش رفته و بالا مدرن مسلح هستند ولی فاقد سلاح بسیجی هستند که آن جهاد تا نیل به شهادت است.

۱۰- بهره‌وری بالا با حداقل هزینه‌ها، اقدام‌های بسیج در عرصه‌ها و صحنه‌های مختلف پاسداری از اسلام و نظام اسلامی در ۸ سال دفاع مقدس... با حداقل هزینه‌های نیروی انسانی و تجهیزات بوده است ولی بهره‌وری بالا و کاملی داشته است.

منابع:

۱- قرآن کریم
۲- تفسیر المیزان ؛ علامه طباطبایی ج ۱۷
۳- بسیج مستضعفان در اندیشه امام؛ معاونت طرح و برنامه نیروی مقاومت بسیج، پاییز ۷۶
۴- بسیج مستضعفان در اندیشه مقام معظم رهبری ؛ معاونت طرح و برنامه نیروی مقاومت بسیج، پاییز ۷۶
۵- قانون استخدامی سپاه مصوب سال ۱۳۷۰ ؛ ستاد مشترک سپاه.
۶- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران اصل ۱۵۱
۷- در مسیر تحقق ارتش ۲۰ میلیونی؛ مرکز مطالعات و پژوهش‌های ارتش ۲۰ میلیونی؛ شهریور ۷۱
۸- طرح امیرالمؤمنین (ع) ؛ نیروی مقاومت بسیج، سال ۷۹
۹- کلیات طرح سازماندهی ارتش ۲۰ میلیونی ؛ طرح و برنامه ریزی نیروی مقاومت بسیج.
۱۰- مجلات علمی پژوهشی بسیج شماره‌های صفر سال ۷۲ - ۹ سال ۷۴ و ۷۵ - ۳ و ۴ سال‌های ۷۵ - ۱۱ و ۱۲ سال ۷۵ - ۷ و ۸ سال ۷۴
۱۱- ارتش ۲۰ میلیونی و دیدگاه‌ها؛ معاومنت طرح و برنامه نیروی مقاومت بسیج؛ پاییز ۷۶
۱۲- بسیج مردمی ایران ؛ پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران
۱۳- کتاب سیمای بسیج؛ محمد رضا اکبری پاییز ۷۸
۱۴- صحیفه نور؛ ج ۲۱
۱۵- معاونت طرح وبرنامه ریزی نیروی مقاومت بسیج؛ بسیج مستضعفان در اندیشه امام‌خمینی (ره) پاییز ۷۶
۱۶- معاونت طرح و برنامه نیروی مقاومت؛ در اندیشه مقام معظم رهبری
۱۷- قرآن کریم؛ سوره انفال آیه ۶۰
۱۸- طرح وبرنامه نیروی مقاومت؛ کلیات طرح سازماندهی ارتش ۲۰ میلیونی (نقل به اختصار)
۱۹- نیروی مقاومت بسیج ؛ طرح امیرالمؤمنین علی (ع) سال ۷۹ (نقل به اختصار)

۲۰- استخراج از شرح وظایف نیروی مقاومت
۲۱- اقتباس از طرح امیرالمؤمنین علی (ع) نیروی مقاومت بسیج ؛ سال ۷۹ (نقل به اختصار)
۲۲- سازمان تحقیقات و خودکفایی نیروی مقاومت بسیج مجله علمی پژوهشی شماره صفر صفحه ۱۸ و ۱۹
۲۳- اطلاعات محقق
۲۴- مرکز مطالعات و پژوهش‌های ارتش ۲۰ میلیونی؛ در مسیر تحقق ارتش ۲۰ میلیونی (نقل به اختصار) چاپ اول شهریور ۷۱